

**כְּעִיר שְׁחֵבְרָה-לָהּ יַחְדָּו: ירושלים כמוקד לשיתוף פעולה מדעי, חינוכי ותרבותי
נאום חזון באירוע השקת רובע החדשנות בירושלים:
האוני' העברית, שערי צדק, מכללת עזריאלי להנדסה, מכון לב
פרופ' דוד הראל
24.5.2026**

שלום לכולם,

קשה לי להגזים בהתלהבות שאחזה בי כששמעתי לראשונה על המיזם שאנו משיקים היום, ולאחר מכן בהתרגשות הגדולה מכך שביקשו שאדבר כאן.

המיזם נפלא בעיניי! ארבעה מוסדות מצוינים של ממש, חוברים להם באופן מרשים ולא צפוי: אוניברסיטה מהטובות ביותר, בית חולים מהטובים ביותר, מכללה מצטיינת ורחבה להנדסה, והמרכז האקדמי לב – מוסד מסוג נדיר שבו תורה ועבודה משמשים יחדיו. מארבעת אלה יוצאים חוקרים, רופאים, אנשי הייטק וטכנולוגיה, ורובע החדשנות – כפי שאמרו כל קודמי – מיועד לתת תנופה בלתי גיילה לשיתופי פעולה ביניהם, ולהניב תוצאות מחקריות ומעשיות, בחינת "השלם גדול מסך חלקיו".

אך במקרה הזה, תחושת הבטן היא שהחיבור בין ארבעת המוסדות יוליד שלם כה גדול ורחב, שתוצאותיו תהיינה גדולות בהרבה מסך התוצאות שכל מוסד יכול היה להשיג בנפרד.

אז ראשית, מזל טוב; ברכות חמות; ומברוק גדול! וכמובן, תודה מעומק הלב לכל העושים במלאכה – היוזמים והוגי הרעיון, ראשי המוסדות המעורבים, העיריה וראש העיריה, ומשרדי הממשלה הרלוונטיים – וכל זאת בשמי ובשם האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים. נשמח להיות "בתוך הלופ", כמו שאומרים, לעזור ולשתף פעולה בכל מה שייראה רלוונטי.

וכעת לפן קצת יותר אישי. הקשר שלי עם מדע וטכנולוגיה אולי ברור, אבל פחות ידועה העובדה שיש לי קשר עמוק, אך בשבילי לא פחות משמעותי, עם ירושלים. ואכן, לא סתם בחרתי בכותרת לדבריי הערב להתמקד בעובדה שמדובר בירושלים: "כְּעִיר שְׁחֵבְרָה-לָהּ יַחְדָּו: ירושלים כמוקד לשיתוף פעולה מדעי, חינוכי ותרבותי". החלק הראשון של הכותרת לקוח, כמובן, מתהלים, פרק קכ"ב.

אשתף אתכם בשתי חוויות, בהפרש של 56 שנים: הראשונה מתחילה בזה שלצערי לא הייתי בין משחררי העיר העתיקה ב-1967. וזאת פשוט מפני שהייתי אז תלמיד בכיתה י"א, בישיבת בני עקיבא "נתיב מאיר". אמנם את שירותי הצבאי עשיתי לאחר מכן ביחידות מהסוג ששחררו אז את העיר, אבל כאמור את הלחימה על העיר פספסתי...

אבל לעומת זה, ולמזער, זכיתי ביחד עם חבריי ללימודים לחוות את השחרור בזמן אמת, לאורך הלילות והימים של הלחימה, בצפייה רצופה מעל גג בנין הישיבה בבית וגן. ראינו המומים את הפלת הפוגה-מגיסטר של חיל האוויר מעל ה"אוגוסטה ויקטוריה", ואת העשן המיתמר מאזור הרוקפלר וממקומות אחרים; ושמענו את הדי הרימונים ושאר הקרב מתעלות גבעת התחמושת.

והמרגש מכל: כשבוע אחרי שחרור העיר, בבוקרו של חג השבועות, צעדנו כולנו, תלמידים ומורים באחד, מהישיבה בבית וגן אל הכותל המערבי. כנער בן 17 זו הייתה באמת התרגשות עצומה. אכן, העיר אז "חִבְרָה-לָהּ יְחָדוּ", פיזית...

החוויה השניה הייתה 56 שנים מאוחר יותר, וגם זו חווית "חִבְרָה-לָהּ יְחָדוּ", אבל מסוג אחר לגמרי. כחבר בקבוצה שקראנו לה "בראשית", בה התאחדנו חבורה לא קטנה של גברים ונשים, ביניהם רבנים וטייסיים, חילונים גמורים ודתיים, וכאלה שבין לבין, ניסינו, כנגד כל הסיכויים, לגבש מְכַנָּה משותף שיעזור באיחוי הקרע הנורא בתוכנו.

גולת הכותרת של פעילות הקבוצה הייתה צעדה נוספת, ביולי 2023, אבל הפעם בכיוון ה**הפוך**: יצאנו מהכותל המערבי, וסיימנו בחורשה שממול לכנסת, זו הצמודה למוזיאון ישראל. שם נשאנו נאומים, הרב יעקב מדין מאלון שבות, שבמקרה היה חברי לכיתה ב"נתיב מאיר", ואנוכי. פתחתי את דבריי שם בציטוט ממרק טוויין, שבמחשבה לאחור מציב את המדע והטכנולוגיה – הנושאים שלנו היום – מול אחווה אנושית ושלום:

"למדנו לעוף באוויר כציפורים, ולשחות בים כדגים,
אך עדיין לא למדנו להתהלך על האדמה כאחים וכאחיות."

באותו אירוע אמרתי בין השאר כך:
"אם כבר באחים ואחיות עסקינן, כולנו מכירים את הסאגה הארוכה והמפותלת של יוסף ואחיו:
כתונת הפסים, החלומות, הקנאה, הזריקה לבור, המכירה לישמעאלים, אשת פוטיפר, בית האסורים
במצרים, חלומות פרעה, עלותו של יוסף לגדולה, והגעת האחים לשבור אוכל במצרים, וכו'.
"נקודת המפנה הדרמטית בסיפור מגיעה כאשר האחים סוף סוף עושים את חשבון הנפש שלהם
עם עצמם, ומבינים למה הם גרמו. ושם נאמר:
"וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו אֲבֹל אֲשָׁמִים אֲנַחְנוּ עַל-אָחִינוּ, אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְּנוּ אֵלֵינוּ, וְלֹא
שָׁמַעְנוּ; עַל-כֵּן בָּאָה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת."

"אגב, הנה לכם שש מלים רצופות במקרא שמתחילות באל"ף – ניצחוני הצנוע על שמוליק רוזן,
אשר במשך שנים התהדר בפסוק עם **חמש** מלים כאלה: "אָמַר אֹיִב: אַרְדָּף, אֲשִׁיג, אַחְלַק שָׁלֵל..."
"בכל מקרה, חשבון הנפש של האחים, לקיחת האחריות והסוף המרטיט והמאחד של הסיפור לא
היו יכולים להתרחש לולא החלק הראשון, הקריטי כל כך: "וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו."

"הבה נפנים" המשכתי, "הם **אשכרה ישבו ודיברו זה עם זה**. אמרו זה לזה מה הם חושבים,
בפתיחות, באומץ ומתוך אמון הדדי. ורק אז אפשר היה להתקדם ולסגור את הסיפור בטוב."
והוספתי שם כך: "האירוע הזה היום, הוא ללא ספק הצעד הראשון, האמיץ וההכרחי לאיחוי
ופתרון עתידי של הקרע הנורא שאנו חונים בימים אלה: זאת הגרסה שלנו ל- "וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו."

עד כאן מניסיון החיבור והשותפות של 2023, שהתרחש כמובן תוך כדי הפיכה המשטרית, וטרם
ה-7 באוקטובר.

למרות ההבדלים הגדולים, אני רואה באירוע ההשקה של היום קו דומה מאד. ארבעה מוסדות
מופלאים, אך שונים זה מזה, אשכרה מדברים ביניהם, ואשכרה דנים יחד, ומחליטים לשתף פעולה.

לשם מה? כדי להעצים את המחקר והטכנולוגיה של מדינת ישראל, ובעצם – בעקיפין אולי – לעזור להתגבר על הקשיים שאנו חווים בהם בשלוש השנים האחרונות.

ומהם הקשיים האלה? ובכן, ממש בקצרה:

בינואר השנה פרסמנו את "דוח מצב המדע" התלת שנתי של האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים, ובו תמונה מעורבת. מצד אחד, חוקרים ישראלים ממשיכים לקבל הכרה בינלאומית ולזכות במענקים ופרסים יוקרתיים, אך מצד שני, הדוח מזהה כמה מגמות מדאיגות ביותר.

למשל, בעוד ישראל נותרת מובילה עולמית בהשקעה הכוללת במחקר ופיתוח אזרחי, ההוצאה הלאומית למחקר ופיתוח אקדמי הולך ופוחת בעשור האחרון. חלקם היחסי של הפרסומים הישראליים מסך הפרסומים העולמיים הולך וקטן, וישראל מדורגת בין אחרונות מדינות הייחוס במדד המאמרים המצוטטים ביותר.

הדוח גם בוחן את השפעות המלחמה – או שמא יש לומר סדרת המלחמות שאינה נגמרת – על המדע הישראלי, והתוצאות קשות. החרפה משמעותית של החרם האקדמי; ירידה דרמטית בהזמנות של חוקרים ישראלים לכנסים בחו"ל; עליה מדאיגה בשיעור המדענים העוזבים את הארץ וירידה בשיעור חזרתם של מדענים ארצה; האטה בהתקדמות המחקר בקבוצות רבות בשל גיוסים נרחבים למילואים; ועוד ועוד.

אך בראש מצעד הקשיים האלה, עומדים שני עניינים קשים במיוחד: ראשית, כחרב המתהפכת מעל ראשנו, מרחף לו האיום, אשר לחלוטין לא הוסר, של הוצאת ישראל מתוכניות Horizon Europe. הוויכוח היחיד ביננו לבין עצמנו הוא אם צעד כזה יהווה מכת מוות למדע הישראלי או אולי רק כמעט מכת מוות.

ושלא נטעה: האיום הזה מקורו – באופן מפורש מפי אנשי האיחוד האירופי – בשאלת מידת העמידה של ישראל בסעיף זכויות האדם שבהסכמים עם האיחוד. כלומר, שורש העניין אינו מדעי, אלא מעוגן בהתנהגותה של ישראל כמדינה.

זה מביא אותי לעניין החמור השני, שהוא ההתנכלויות למדע, לחינוך, לתרבות ולהשכלה הגבוהה כאן, מבית. עיפתי מלתת שוב ושוב את הדוגמאות הישנות והטובות, מניסיונות ההשתלטות העוינת על הספרייה הלאומית ועל המל"ג, דרך הצעות חוק הכוללות הכתבות דרקוניות לאוניברסיטאות ואיומים מפיזזיים לקצץ בתקציביהן, וכלה בציוני המיצ"ב המדכאים של תלמידי התיכון, והסתרתם על ידי שר החינוך.

את קהל הזה אין צורך לשכנע שהמדע והטכנולוגיה הישראליים אינם מותרות, אלא מנועים מרכזיים של צמיחה כלכלית, ביטחון והתאוששות לאומית. בלעדיהם, לא נוכל להבטיח יתרון טכנולוגי, חוסן חברתי, או יכולת להתמודד עם איומים עתידיים. מדינה המבקשת להתאושש ממשבר ולהבטיח את עתידה חייבת לראות בהשקעה במדע ובהשכלה גבוהה עדיפות אסטרטגית מהמעלה הראשונה.

בנוסף, המדע תמיד היה ונותר הגשר החשוב ביותר בין עמים ותרבויות. הוא אינו מכיר גבולות לאומיים או אתניים או דתיים. מי שמנסה להטיל עליו מגבלות - פוגע בחופש האקדמי, פוגע באיכות המחקר, ובסופו של דבר - פוגע בעתידה של מדינת ישראל.

וזו בדיוק הסיבה לכך שמה שמוקם כאן כל כך חשוב ומשמעותי.

אך נתבקשתי לתת לא רק נאום שמפרגן למה שמוקם כאן, ואשר מסביר את חשיבותו של מה שכבר נעשה, אלא מעין "נאום חזון".

הרשו לי אם כך, להפליג בכמה דקות למחוזות העתיד, ולהציע כמה הרחבות של המיזם הזה, של הרובע הזה, ושל הרעיון שמאחוריו, למחוזות רחבים יותר של "חִבְרָה-לָהּ יַחְדָּו". איני יודע הרבה על היתכנותן או היכולת לממנם, אבל לכן זהו חזון...

הנה הרחבה אפשרית אחת: ברוח מגילת רות שקראנו לפני כמה ימים, בה רות המואבייה חברה לבָעֵז, אני מציע לבדוק אפשרויות לכלול בפעילות של המרכז חיבורים לדתות האחרות בירושלים – שהרי היא אחרי ככלות הכל עיר שלוש הדתות.

עולים בדעתי כרגע שני גופים ירושלמיים השווים בדיקה, למרות שיש עוד רבים וטובים: EasTech – מרכז הייטק קטן אבל מרשים ביותר, המתמקד ביזמים, עובדים וחברות ממזרח ירושלים. העיריה הקצתה למרכז הזה מקום ומשאבים ברוחב לב. הייתי שם. שווה ביקור, ושווה שקילה לחיבור.

גוף נוסף אפשרי הוא המכון הצרפתי למקרא וארכיאולוגיה, *École biblique et archéologique française*, שבו עובדת הנזירה שהותקפה באופן ברוטלי לפני כמה שבועות בעיר העתיקה. בביקור של אחווה, דאגה והתנצלות שערכנו אצלה, למדנו מעט גם על המקום עצמו. אולי זה לא בדיוק טכנולוגיה והייטק, אך יתכן שחיבור בין הפן הארכיאולוגי בעבודתם לשיטות טכנולוגיות חדשניות, כגון AI, יכול להניב פירות יפים.

הרחבה אפשרית נוספת של המיזם, רחבה יותר ולדעתי חשובה ביותר, היא שיתוף פעולה מחוץ לגבולות ישראל, עם עמי המזרח התיכון.

לפני כמה חודשים השתתפתי באבו דאבי באירוע השקה של עמותה/רשת בשם ASSPIRE. המפגש כינס כעשרים וחמש דמויות מפתח ממדינות החתומות על הסכמי אברהם – מרוקו, בחריין, איחוד האמירויות, קזחסטן וישראל. האירוע אורגן על ידי האקדמיה הלאומית האמריקאית למדעים, בשיתוף עם האקדמיה שלנו, והמשתתפים היו ראשים מובילים של אקדמיות למדעים, אוניברסיטאות, גופי מדיניות מדע וגופים נוספים מעולמות המחקר, החדשנות והמסחר.

הדיונים התמקדו בגיבוש מסגרת אזורית לשיתוף פעולה מדעי, מחקרי ותעשייתי-מסחרי. כתוצאה מהמפגש נוסחה אמנה, שעל פי עקרונותיה הרשת תשען על ערכי יסוד של יושרה, הדדיות, שקיפות ופתיחות, ותפעל לקידום מחקר משותף, חילופי ידע, ופיתוח תשתיות מדעיות וחדשנות אזורית. האמנה מתווה חזון של אזור שבו מדע וחדשנות מהווים מנוע לשגשוג ולשיתוף פעולה ארוך טווח בין מדינות הסכמי אברהם.

בשולי הדברים אשתף שבכל שנה, סביב תאריך נפילת החומה, מתקיים בברלין כנס מרשים ביותר בשם Falling Walls, ובו מעלים על נס את חשיבותם של שיתופי פעולה מדעיים ותרבותיים באירופה, אשר בופיים הם מפילי חומות. בכנס האחרון בנובמבר 2025, אמרתי בסוף דבריי כך:

"יש לי חלום - להשתתף בפסגה מסוג *Falling Walls*, לא בעוד שישים שנה, אלא נאמר בעוד עשר או עשרים... פסגה שתפגיש את ישראל וכל מדינות האזור שלנו, ובכללן איראן ופלסטיין."
והיום, כאן, חלומי הוא שאוזמן לנאום בהשקה של מרכז חדשנות דומה לזה שלנו כאן, אבל שבו יחברו גופים ומוסדות **מכל עמי האזור**; כאמור, כולל ישראל, איראן ופלסטיין.

והנה, ממש לסיום, מחשבה קטנה נוספת: אין כל סיבה שרובע חדשנות ושיתוף פעולה דומה לא יקום סביב תרבות ואומנות. שהרי מה רע אם במיזם רחב וגדול יחברו, נאמר, ארבעה גופים ירושלמיים: למשל, מוזיאון ישראל, הספרייה הלאומית, האקדמיה למוסיקה ולמחול, ובצלאל. זה יכול להיות נפלא!

אבל כל דבר בעיתו.
להיום די לנו ברובע המופלא הנוכחי, שעליו אני מברך את כולכם שוב.
תודה רבה!